

"REGISTAR IZVORNOG MATERIJALA CEHOVSKIH OBRTA U MADJARSKOJ"
("A magyarországi céhes kézműipar forrásanyagának katasztere"),
svezak I-II, 792 str., Budimpešta, 1975-76.

Mr Božena Vranješ-Šoljan

Centar za povijesne znanosti -
Odjel za hrvatsku povijest Zagreb

Kao pomoćno sredstvo u povijesnim istraživanjima, elektroničko se računalo sve sustavnije upotrebljava u mnogim zemljama. Štoviše, umjesto dosad prevladavane obrade brojčanih podataka, često se uz pomoć kompjutera obradjuju izvori i gradja koji se mogu grupirati po istorodnoj ilj sličnoj problematici, kao što su npr. notarski spisi. Tako se i povijest pridružila sveobuhvatnom krugu znanosti koje primjenjuju kibernetiku u svojim istraživanjima.

Ipak, još uvijek su rijetki konkretni objelodanjeni radovi iz povijesti u kojima je korištena kompjuterska tehnika. Zbog toga ih listamo s čudjenjem kao nedohvatna i nama daleka djela. Takvih prevedenih radova u nas gotovo i nema, a isto tako ni domaćih radova iz povijesne problematike nastalih na kibernetičkoj podlozi.

Stoga valja istaknuti kao novost dva opsežna sveska pod naslovom "Registar izvornog materijala cehovskih obrta u Madjarskoj" što ih je 1975-76. godine pripremila i izdala grupa povjesničara, muzeologa i arhivista iz Madjarske. Kao što sam naslov navodi, u ovom je radu načinjen popis svih objekata, predmeta i pisanih dokumenata što se odnose na cehove i obrte u nekadašnjoj Madjarskoj. Elektroničko je računalo korišteno kao sredstvo koje je uveliko olakšalo i ubrzalo klasifikaciju i obradu golemog materijala, odnosno sav pomoćni i tehnički posao u ovom zamašnom projektu.

Organizacijski rad, započet 1972. godine, obuhvatio je muzeje, javne i privatne zbirke, te biblioteke i arhive što čuvaju materijalne i pisane izvore o ukupno 1.872 cehovske organizacije u nekadašnjoj Madjarskoj. Najprije je sastavljen upitnik, a zatim je otposlao institucijama koje imaju pohranjene predmete i dokumentacioni materijal. Upitnik je sadržavao 32 temeljna pitanja s indeksnim (kodnim) brojem i uputama za popunjavanje. Sredinom 1973. godine bilo je završeno prikupljanje upitnih listova, tako da se nakon kontrole otpočelo s pripremama za obradu na elektroničkom računalu. Ispunjeni upitnici sadržavali su velik broj materijala i podataka potpuno nepoznatih domaćim i stranim istraživačima. Stoga je bilo potrebno izvršiti znatno pregrupiranje podataka: sortiranje materijala prema mjestu pohrane, grupiranje prema sjedištu ceha, unutar ceha prema pojedinom obrtu, utvrđivanje najranijeg datuma nastanka pisanih dokumenata o nekom cehu, i sl. U toj fazi pripremih radova napravljen je kodni registar. Pri tom su najveće poteškoće proizlazile iz broja naziva pojedinih zanata, zatim u uspoređivanju imena za pojedine zanate na madjarskom, njemačkom i latinskom jeziku. Da bi se izbjegle ove terminološke poteškoće, napravljen je trojezični (madjarsko-njemačko-latinski) rječnik naziva zanata.

Tokom 1974. registar je dopunjen podacima iz Hrvatske i Slavonije i Erdelja. Konačan popis obuhvatio je oko tisuću cehovskih lokaliteta, od kojeg broja 38% otpada na Prekodunavlje, 30% na Gornju Madjarsku, 25% na madjarsku nizinu, 4% na Hrvatsku i Slavoniju i 3% na Erdelj. Gradja je sakupljena iz ukupno 70 muzeja, 25 arhiva, 5 biblioteka, 12 crkvenih i 14 privatnih zbirki.

Registar sadrži 212 temeljnih zanimanja iz obrta, te 474 varijante za specijalizirana zanimanja iz iste grane obrta (npr. stolar-tesarbačvar). Ključ za razumijevanje kodnog registra u ovim publikacijama jest svakako vještina "prepoznavanja", ili bolje rečeno značenje 11 znamenki poredanih u kolone. To su identifikacijski brojevi. Primjenom ovih brojki dobio se razgraničen izvorni materijal i znatno skraćen tekst. U konkretnom primjeru to ovako izgleda: 2307/114/2/614 - broj 23 označava županiju Veszprém, broj 07 znači da je sje-

dište ceha u mjestu Pápa, broj 114 označava zlatarski obrt, broj 2 označava da zlatarski obrt pripada grani "metali i metaloprerađivački obrti", dok broj 614 označava godinu prvog podatka (to je u ovom slučaju 1614.g.).

Na jednak su način grupirani predmeti (objekti) i pisani dokumenti; tako zainteresirani istraživač uz pomoć identifikacijskog broja što ga je složio kompjuter, u najkraćem vremenu i na jednom mjestu može pronaći željeni izvor.

Ukratko opisanim djelom pokušalo se jedan zamašan projekt ostvariti uz pomoć elektroničkog računala. Madjarski su znanstvenici svjesni da ni ovako napravljen rad ne može biti potpun.

Tome se nije ni težilo. Važniji od svega jesu sabrani izvori koji mogu poslužiti širokom krugu znanstvenika u njihovim istraživanjima.

U najužoj vezi s ovim djelom je i predstojeći međunarodni simpozij o povijesti obrta što će se u organizaciji Madjarske akademije nauka održati u Veszprému od 21-24 studenog ove godine. Simpozij će okupiti širok krug stručnjaka koji će iznijeti rezultate svojih istraživanja. Problematika istraživanja povijesti obrta bit će na ovom simpoziju analizirana kroz 4 glavne teme:

1. Pravci kretanja putujućih obrtnika i njihovo tehničko-povijesno tumačenje;
2. Značenje cehovskih predmeta kao povijesnih izvora, međunarodna povezanost cehovskih znakova;
3. Kasne cehovske organizacije (u 18 i 19 st.) srednjoevropskih obrta i njihov prijelaz u manufakturu, odnosno kapitalističko poduzetništvo;
4. Istraživanje povijesti obrta i cehova. Uzajamno informiranje znanstvenika o različitim istraživačkim problemima, sadašnjem radu, uspjesima, metodama.

Vjerujemo da će madjarski i ostali stručnjaci i ovom prilikom iznijeti nove zanimljive rezultate iz ove problematike.